

VLIV SOCIÁLNÍCH FAKTORŮ NA BEZPEČNOST OBČANŮ

Ján Šugár

ABSTRAKT

V príspevku sa autor snaží otvoriť problematiku skúmania vybraných sociálnych faktorov, ktoré môžu mať negatívny vplyv na bezpečnosť občanov. Na základe analýzy názorov predstaviteľov obcí na sociálnu bezpečnosť v regiónoch, príspevok ukazuje, ktoré sociálne faktory sú najčastejšie vnímané ako hrozby pre bezpečnosť občana. Autor príspevku sa snaží poukázať na možnosti oslabenie vplyvu negatívnych sociálnych javov na sociálnu bezpečnosť v regiónoch obcí.

Kľúčové slová:

Sociální faktory, sociální hrozba, sociální bezpečnost

ABSTRACT

The paper is an attempt to address the problems of investigating selected social factors which may negatively influence the security of citizens. Based on the analysis of opinions of the representatives of communities with respect to the social security in regions, the author shows on those social factors which of them are most frequently perceived as the threat to the security of citizens. The author has also pointed out on the possibility of weakening the impact of adverse social phenomena on the social security of villages in regions.

Key words:

social factors, social threat, social security

1 SOCIÁLNÍ FAKTORY A BEZPEČNOST OBČANŮ

Život jednotlivého človeka i celého lidstva se realizuje v obecné rovině ve třech relativně samostatných vzájemně se prolínajících formách životního prostředí, které představuje „systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou nebo mohou být s uvažovaným objektem ve stálé interakci. Je to vše, co

*vytváří přirozené podmínky existence organismů, včetně člověka, a je předpokladem jejich dalšího vývoje.*¹

První forma životního prostředí je představovaná přírodou (země se svými geografickými a klimatologickými poměry a jevy včetně bližšího vesmírného okolí), která existuje nezávisle na vůli člověka, avšak je nutnou podmínkou jeho existence.

Druhá forma je výsledkem aktivní činnosti člověka a je představována zejména sídelní, průmyslovou a dopravní infrastrukturou. Tato forma životního prostředí, někdy označována jako druhá příroda nebo kultura, je po svém vzniku (vytvoření člověkem), na jeho vůli relativně nezávislá, avšak v důsledku aktivní činnosti člověka může dojít k její změně nebo i zániku (k zániku této formy může dojít i v důsledku jevů probíhajících v přírodě).

Třetí forma životního prostředí člověka je bezprostředně spojena s jeho existencí jako společenské bytosti. Člověk při své činnosti je nucen vstupovat do různých kontaktů s jinými lidmi, čímž vytváří síť různých sociálních vztahů (rodinných, právních apod.), na jejichž existenci je do určité míry závislý a bez nichž nemůže existovat jako společenská bytost.

Ve všech těchto formách životního prostředí dochází k jevům a událostem, které mají na život člověka a konkrétní lidské společnosti pozitivní nebo negativní, případně neutrální vliv. Jevy a události s možností negativních dopadů na život, zdraví a majetek člověka představují hrozby a existují nezávisle na vůli člověka, i když mohou být činností člověka vyvolány. Hrozba je přírodní nebo člověkem podmíněný proces, který představuje možné ohrožení pro lidskou společnost. Riziko je potom pravděpodobnost, že nastane událost, kterou hrozba představuje. Jde tedy o přímé vystavení společenských hodnot hrozbě a velikost takového účinku je závislá na součinnosti dalších podmínek. Pravděpodobnost přeměny hrozby v událost negativně ovlivňující bezpečnost občanů je podmíněna celou řadou faktorů, které tuto přeměnu mohou urychlit, umocnit nebo také zpomalit, případně ji i zamezit. Faktor (z lat. *facere*, činit, dělat) tak představuje určitý činitel, sílu uplatňující se v nějakém procesu. Sociální faktor je tedy společenský činitel, který se uplatňuje v procesu realizace hrozby na konkrétní mimořádnou událost, přičemž na tuto realizaci může mít zesilující nebo zeslabující účinek.

Dosavadní obecné dělení mimořádných událostí se nejčastěji odvíjí od zdroje jejich vzniku.² Podle tohoto hlediska dělíme mimořádné události na naturogenní (přírodního charakteru) a antropogenní, přičemž každá skupina zahrnuje ještě další podskupiny. Mezi antropogenní mimořádné události (zapříčiněné činností člověka,

¹ ŠAUER, P. a kol. *Úvod do ekonomiky životního prostředí*. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1997, s. 10.

² Viz. např. ANTUŠÁK, E. *Krizový management : hrozby-krize-příležitosti*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 45-236.

např. různé technologické havárie) někteří autoři řadí i mimořádné události sociální, způsobené různými sociálními a ekonomickými krizemi.³

Zdrojem sociálních mimořádných události jsou především události ve společnosti, které mohou ať už reálně či domněle ohrozit realizaci zájmu určité sociální skupiny, přičemž tato skupina je ochotna při ochraně svých zájmu vyvolat sociální konflikt. Sociální konflikt⁴ se stává přímou bezpečnostní hrozbou ve chvíli, kdy se manifestuje v podobě protiprávního jednání zúčastněných stran, tedy jako ohrožení či narušení vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku. Konkrétně mohou být ohroženy životy a zdraví občanů, majetek, či obecně „veřejný zájem“.

Sociální konflikt může v některých případech přerůst v sociogenní mimořádnou událost, která „... představuje většinou do jisté míry predikovatelnou (při včasném rozpoznání a identifikaci jejích indikátorů), částečně nebo zcela neovládanou (avšak odpovědné orgány se jí snaží dostat pod kontrolu), časově a prostorově ohraničenou událost v sociální realitě, která vznikla v důsledku narušení sociálních vztahů, jenž se manifestovaly jako sociální konflikt (konkrétní sociální skupina se snaží prosadit a dosáhnout uspokojení vlastních potřeb na úkor jiného sociálního subjektu).“⁵

K základním sociálním faktorům, které mohou negativně ovlivnit bezpečnost občanů, lze na základě empirických poznatků z realizovaných průzkumů na Policejní akademii zařadit zejména:⁶

- rasové a národnostní konflikty,
- kriminalitu cizinců,
- sportovní a divácké násilí a
- hromadné střety extremistů.

2 VÝSLEDKY EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ

Z důvodu odhalení možných zdrojů (příčin) sociogenních mimořádných událostí, byl na Policejní akademii ČR cestou dotazníkového šetření mezi představiteli obcí ze všech krajů ČR, proveden výzkum „Identifikace negativních sociálních událostí velké intenzity, včetně jejich možného vzniku“. Pro potřeby tohoto šetření jsme vytipovali celkem 19 negativních sociálních jevů většího rozsahu, které se na území České republiky vyskytují nebo mohou vyskytnout, ačkoli zdaleka ne všechny lze klasifikovat na základě vymezených kritérií jako sociogenní mimořádné události.

³ Viz. např. HÁLEK, V. *Krizový management : aplikace při řízení podniku*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2006, s. 41-50.

⁴ Termín konflikt je obecně pojímán v jeho sociálním významu, tedy jako produkt hodnotových či zájmových střetů dvou či více sociálních subjektů, ať už jednotlivců nebo větších sociálních celků, států, národů, etnik apod.

⁵ BURDOVÁ, L., ŠUGÁR, J. Identifikace a charakteristika vybraných sociogenních mimořádných událostí. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2011, zvl. č., díl I., s. 172.

⁶ ŠUGÁR, Ján. Sociální konflikt jako současná bezpečnostní výzva. In *Bezpečnostné fórum 2012: zborník príspevkov z V. medzinárodnej vedeckej konferencie II. Zväzok*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici – fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2012, s. 6

Dotázání představitelů obcí mělo uvést, jak často se v jejich regionu tyto jevy vyskytují a jakou hrozbu pro obce představují (z celkového počtu 205 obcí s rozšířenou působností na dotazník odpovědělo 37 z nich). Výsledky analýzy jejich odpovědí uvádíme v následující tabulce (vyšší údaj představuje častější výskyt jevu nebo vyšší hrozbu).

Názory představitelů obcí na výskyt a hrozbu sociálních negativních jevů

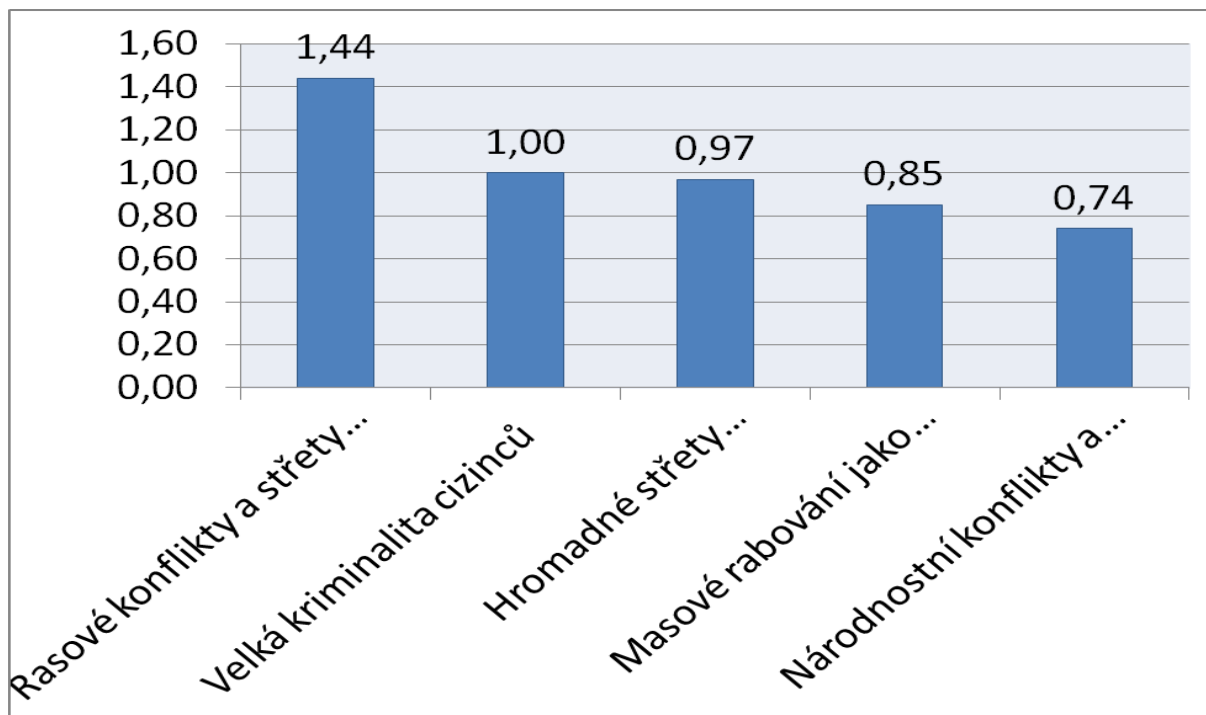
P.č.	Typ negativního sociálního jevu	Výskyt	Hrozba
1.	Náboženské konflikty a střety ohrožující ve větším rozsahu životy a majetek	0,03	0,24
2.	Náboženské ideologické střety ohrožující podstatu křesťanských hodnot	0,03	0,33
3.	Národnostní konflikty a střety ohrožující ve větším rozsahu životy a majetek	0,31	0,74
4.	Rasové konflikty a střety ohrožující ve větším rozsahu životy a majetek	0,89	1,44
5.	Teroristické útoky	0,00	0,59
6.	Masové stávky a manifestace přerůstající v rozsáhlé pouliční nepokoje	0,00	0,44
7.	Hromadné střety extrémistů (fašizujících skupin a jejich odpůrců) při ohlášených i neohlášených demonstracích	0,37	0,97
8.	Masové nelegální překračování státních hranic ze strany cizinců	0,40	0,26
9.	Masový nelegální pobyt cizinců v regionu	0,60	0,65
10.	Velká kriminalita cizinců	1,09	1,00
11.	Nadměrný legální pobyt cizinců, který ohrožuje fungování regionu	0,76	0,71
12.	Městské války gangů v rozsahu vnímaném jako ohrožení bezpečnosti občanů	0,09	0,41
13.	Masové manifestace proti způsobu výkonu státní moci a veřejné správy	0,23	0,59
14.	Selhání územní samosprávy ohrožující fungování regionu	0,09	0,44
15.	Sabotáže	0,00	0,26
16.	Hromadné vzpoury ve věznicích a nápravných zařízeních a s tím spojené akty násilí	0,17	0,26
17.	Hromadné útěky vězňů	0,06	0,26
18.	Sportovní a divácké násilí ve velkém rozsahu ohrožující životy, zdraví a majetek	0,54	0,65
19.	Masové rabování jako následek jiné mimořádné události	0,03	0,85

Poznámka: Údaje ve sloupcích vyjadřují aritmetický průměr, který byl vypočten na stupnici:

- a) **Četnost výskytu:** 0-Nevyskytuje se vůbec;1-Vyskytuje se zcela mimořádně (méně než 1 x za 10 let); 2-Vyskytuje se alespoň jednou za 5-10 r.;3-Vyskytuje se alespoň 1 x za rok;4-Vyskytuje se alespoň 1 x za měsíc.;5-Vyskytuje se alespoň jednou týdně;6-Vyskytuje se téměř denně.
- b) **Hrozba:** 0-Nepředstavuje žádnou hrozbu;1-Představují minimální hrozbu;2-Představují větší hrozbu;3-Představují velkou hrozbu; 4-Představují maximální hrozbu (může dojít k ohrožení zdraví a životů lidí a značným materiálním škodám).

Z uvedených údajů je patrné, že ve společnosti se nejčastěji vyskytují sociální negativní jevy jako velká kriminalita cizinců a jejich nadměrný pobyt v regionech obcí a rasové konflikty, i když nemusí být zároveň vnímány jako největší hrozby. Představitelé obcí za největší hrozby ve svých regionech považují především rasové konflikty, velkou kriminalitu cizinců a hromadné střety extremistů. Podrobněji viz sledující graf. Tyto jevy v případě větších sociálních konfliktů mohou působit jako sociální faktory, které negativně ovlivní bezpečnost občanů.

Vnímání negativních sociálních jevů jako hrozeb

I když některé negativní sociální jevy se v regionech obcí nevyskytují nebo vyskytují minimálně, tak jsou představiteli obce do určité míry vnímány jako hrozba, která se může projevit v budoucnu. Jedná se o jevy jako sabotáže, masové stávky nebo teroristické útoky a částečně také náboženské konflikty nebo masové rabování jako následek jiné mimořádné události. I tyto sociální faktory mohou mít způsobit, že bezpečnost občanů bude oslabena.

3 ZÁVĚR

Z analýzy názorů představitelů obcí na výskyt negativních sociálních jevů a jejich vnímání jako hrozby a empirických výzkumu prováděných v této oblasti vyplývá, že rasové a národnostní konflikty a hromadné střety extremistů, představují pro bezpečnostní management aktuální bezpečnostní výzvy, na které bude nutno reagovat.

LITERATURA

- [1] ANTUŠÁK, E. *Krizový management : hrozby-krize-příležitosti*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, 396 s. ISBN 978-80-7357-488-8
- [2] BURDOVÁ, L., ŠUGÁR, J. Identifikace a charakteristika vybraných sociogenních mimořádných událostí. *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2011, zvl. č., díl I. s. 165-200. ISSN 2081-2906.
- [3] HÁLEK, V. *Krizový management : aplikace při řízení podniku*. 1. vyd. Hradec Králové : Gaudeamus, 2006, 318 s. ISBN 80-7041-248-8
- [4] MAREŠ, M. *Pravicový extremismus a radikalismus v ČR*. 1. vyd. Brno : Barrister & Principal a Centrum strategických studií, 2003. 655 s. ISBN 80-86598-45-4
- [5] STEM – Středisko empirických výzkumů. *Zmapování dosavadních sociologických poznatků k problematice pravicového extremismu : obsahová analýza extrémistických výstupů v otevřených zdrojích : analytická zpráva z úvodní fáze výzkumu : zmapování postojů veřejnosti v České republice k pravicově extremistickým, rasistickým a xenofobiím myšlenkám a jejich šířitelům s ohledem na integraci menšin a cizinců : zkrácený název veřejné zakázky : MV – 12806 – 4/OBV – 2010*. Praha : MVČR, 2010. 32 s.
- [6] ŠMÍD, T. Teoretické koncepty výzkumu konfliktu – terminologie, příčiny a dynamika. In *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 21-42. ISBN 978-80-210-5288-8.
- [7] ŠAUER, P. a kol. *Úvod do ekonomiky životního prostředí*. Praha : Vysoká škola ekonomická, 1997, 154 s. ISBN 8070795484
- [8] ŠUGÁR, Ján. Sociální konflikt jako současná bezpečnostní výzva. In *Bezpečnostné fórum 2012: zborník príspevkov z V. medzinárodnej vedeckej konferencie II. Zväzok*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici – fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, 2012, s. 659 – 665. ISBN: 978-80-557-0332-9
- [9] ŠUGÁR, J., BURDOVÁ, L. Negativní sociální jevy jako bezpečnostní hrozby a rizika. In *Manažment teória, výučba a prax 2010 : zborník príspevkov z medzinárodnej vedecko-odbornej konferencie*. Liptovský Mikuláš : Akadémia ozbrojených síl

generála Milana Rastislava Štefánika, 2010, s. 371-377. CD-ROM. ISBN 978-80-8040-404-8

Príspevek byl zpracován v rámci institucionálního projektu.

Článok recenzoval:
PhDr. Otto Kostelný CSc.

